

Viite LAUSUNTOPYYNTÖ

Hallituksen esitys eduskunnalle hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi

Sosiaaliasiamiehet ry (jatkossa *yhdistys*) haluaa lausua sote-järjestämislaista seuraavaa.

Yleistä järjestämislakiehdotuksesta

- Järjestämislaki on kattava ja sen perustelut ovat pääosin hyvin ja monipuolisesti johdettuja.
- Lakina järjestämislaki on kuitenkin erittäin vaikeasti luettava. Keskeisimmät syyt ovat monipolviset säännösten momentit ja erittäin mittavat laki- ja säännösviittaukset.

Hyvinvointialueiden perustaminen

Ehdotuksen mukaan julkiseen hallintoon tulisi kolme itsenäistä toimijaa: valtio, yhteensä 21 hyvinvointialuetta (sekä Helsingin kaupunki ja HUS) sekä 294 mannersuomalaista kuntaa. Hallinnon toteuttaminen hyvinvointialueilla (myöhemmin *alue*) ja osin uusissa palveluntuotannon organisaatioissa vähentäisi kuntien nykyisiä tehtäviä merkittävästi. Ehdotuksessa kuntien asukkaiden palvelut saataisiin yhden julkisen organisaation järjestämänä ja pääosin alueen tuottamana aiempien useiden organisaatioiden sijasta.

Ehdotetun uudistuksen keskeisenä perusteluna esitetään, että nykyinen sosiaali- ja terveydenhuollon pirstaleinen palvelujärjestelmä ei turvaa perustuslain 19 §:n tarkoittamia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja perustuslain 6 §:n tarkoittamalla tavalla yhdenvertaisesti.

- Yhdistys arvioi, että sosiaalihuollossa on useita sellaisia palveluita, joiden järjestäminen ja tuottaminen **ehdotetulla maakunnallisella (ehdotuksessa hyvinvointialue) tasolla on perusteltua sosiaalihuollon ammattilaisten osaamisen vahvistamisen, asiakkaiden yhdenvertaisuuden sekä sosiaalipalveluiden laadun ja vaikuttavuuden varmistamisen sekä valvonnan näkökulmasta.**
- Yhdistys kuitenkin huomauttaa, että monille sosiaalihuollon asiakasryhmille myös ns. räätälöidyt ja asiakkaan lähellä tuotetut palvelut ovat erittäin tärkeitä.
- Yhdistys pitää erittäin tärkeänä uudistuksen keskeistä tavoitetta perustuslaissa turvatusta yhdenvertaisuudesta.
- Yhdistyksen mielestä uudistuksen voimaantulon mahdollisen voimaantulon jälkeen on **käynnistettävä uudistuksen (tutkimuksellinen) vaikutusarviointi** sen keskeisten tavoitteiden toteutumisen näkökulmasta.

Asiakasryhmäkohtaisista vaikutuksista

Ehdotetussa järjestämislaissa edellytettäisiin, että alue huolehtisi yhteen sovitettuja palveluja tarvitsevien asiakasryhmien ja asiakkaiden tunnistamisesta sekä olisi vastuussa siitä, että asiakkaat saisivat palvelunsa heidän tilanteeseensa räätälöitynä kokonaisuutena. Ehdotuksen mukaan palvelutarpeiden huomioon ottaminen olisi entistä paremmin mahdollista asiakaskeskeisen ja toiminnallisen integraation toteutuessa. Ehdotuksessa asiakas- ja potilasryhminä, joilla on laajoja ja monenlaisia palvelutarpeita, mainitaan muun ohella pitkäaikaissairaat ja monisairaat tai vaikeasti vammaiset ihmiset, mielenterveys- ja päihdekuntoutujat sekä lastensuojelun asiakkaat.

Asiakkaan asemaan ja oikeuksiin tai asiakkaansuojaan ei ehdotuksen mukaan tulisi muutoksia. Alue olisi vastuussa kaikista sen järjestämisvastuulla olevista palveluista ja aina viime kädessä vastuussa myös yksityisen palveluntuottajan ja tämän alihankkijan alueelle tuottamista palveluista. Asiakkaalla olisivat käytössään nykyisinkin voimassa olevat eri oikeusturvakeinot hyvinvointialueen palveluissa.

Ehdotus arvioi, että muutokset vaikuttaisivat myönteisesti erityisesti sosiaalihuollon ja sen asiakkaan asemaan ja tilanteeseen, koska sosiaalihuollosta puuttuu nykyisten sairaanhoitopiirien ja erityisvastuualueiden kaltainen toimialan palvelutoimintaa ja varautumista yhteensovittava rakenne, joka ehdotetussa muodossa saataisiin vihdoin aikaiseksi.

Ehdotuksessa tunnustetaan, että uudistus vaikuttaisi merkittäväällä tavalla lasten ja perheiden palvelukokonaisuuteen, kun lasten ja perheiden näkökulmasta keskeisten toimintojen ja palvelujen järjestämisvastuu jakautuisi valtakunnallisesti yhteneväisellä tavalla kahdelle taholle. Lasten ja perheiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, kuten neuvolan, opiskeluhoollon (eli koulu- ja opiskeluterveydenhuolto ja jatkossa myös kuraattori- ja psykologipalvelut), perustason terveyden- ja sosiaalihuollon palvelut sekä lastensuojelu siirtyisivät alueiden järjestämisvastuulle. Kuntien sivistystoimen järjestettäväksi jäisivät varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä toisen asteen koulutuksen palvelut.

Paljon erilaisia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja käyttävät iäkkäät olisivat ryhmä, joka ehdotuksen mukaan hyötyisi sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen eri tasojen integraatiosta. Uudistuksella ja palvelujärjestelmän integraatiolla voitaisiin ehdotuksen mukaan vaikuttaa kustannusten kasvuun sekä ikääntymisen aiheuttamaan palvelujen tarpeen kasvuun.

Ehdotuksen mukaan suuremmat järjestäjätahot mahdollistaisivat erityisosaamisen syntymisen ja kerryttämisen ja järjestäjien laajat taloudelliset ja osaamisresurssit antaisivat mahdollisuuden koordinoida palvelutuotannon eri osia ja henkilöstön käyttöä paremmin. Ehdotuksen mukaan asiantuntijuuden keskittämisellä olisi positiivisia vaikutuksia esim. vammaisten yhdenvertaisuuden, oikeusturvan ja kielellisten oikeuksien toteutumisen näkökulmasta.

- Monialaiset palvelutarpeet ja haavoittuvat asiakasryhmät
 - Yhdistys arvioi, että toiminnallisesti yhteensovitetussa palvelukokonaisuudessa asiakas voi periaatteessa hyödyntää eri palveluja yhtäaikaaisesti.
 - Yhdistys arvioi, että näiden, **usein erityisen haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien palvelukokonaisuuden rakentaminen ja asiakaslähtöinen toteuttaminen vaatii sosiaalihuoltolaissa säädetyltä omatyöntekijältä merkittävää osaamista, aikaa myös monialaiseen yhteistyöhön ja palvelujärjestelmän syvällistä**

tuntemusta. Omatyöntekijän vastuut eivät nykyiselläänkin ole kunnissa riittävästi hahmottuneet.

- Lapsiperheet
 - Yhdistys pitää – varsinkin uudistuksen alkuvaiheessa – **merkittävänä riskinä sitä, että lapsiperheiden palveluiden jakautuminen alueen ja kuntien kesken voi tuottaa tietokatkoksia ja myös perheen saamien palveluiden yhteensovittaminen voi epäonnistua.** Vaikka uudistuksella pyritään myös palveluiden pirstaleisuuden vähentämiseen, nimenomaan lapsiperheiden osalta muutos voi tuottaa monia ennakoimattomiakin haittavaikutuksia.
- Lastensuojelun asiakkaat
 - Lastensuojelun avo-, sijais- ja jälkihuollon asiakkailla on usein laajoja ja monenlaisia perus- ja erityispalvelujen tarpeita. **Yhdistys arvioi, että erityisosaaminen näissä kysymyksissä tulee alueella paremmin turvatuksi kuin yksittäisten kuntien tasolla.**
- Ikääntyneet
 - Yhdistys arvioi, ikääntyneet hyötyvät palveluiden yhteensovittamisesta, mutta ikääntyneillä erityisen **iso merkitys on lähipalveluiden saatavuudella ja palveluiden saavutettavuudella ylipäätään.**
- Vammaiset
 - **Yhdistys esittää huolensa niistä erityishuoltopiireistä (mm. Vaalijala ja Eteva), joiden toiminta ulottuu usealle ehdotetulle alueelle. Erityishuoltopiirien osaaminen on nykyrakenteessa ollut erityistä – sen tasapuolinen jakautuminen ehdotetuille alueille on ehdottomasti turvattava.**
- Mielenterveys- ja päihdekuntoutajat
 - Yhdistyksen käsityksen mukaan varsinkin päihdepalveluiden saatavuus vaihtelee ehdotuksen mukaisten alueiden kesken merkittävästi. Lisäksi palveluita tarjoavat erilaiset järjestöt. Alueen, yksityisten toimijoiden ja järjestöjen tarjoamien palveluiden yhteensovittaminen on erityisen haasteellista.
 - Yhdistyksen käsitys on, että **ehdotuksessa asiakasryhmäkohtaisten vaikutusten tarkastelu keskittyi mielenterveyden ongelmista kärsiviin päihteitä käyttävien kustannuksella.**
- Asiakkaiden asema
 - Yhdistys huomauttaa, että sosiaalihuollon asiakkaiden asemaan ja oikeuksiin liittyy kunnissakin ajoittain ongelmia. **Alueelle onkin luotava kattava ja monipuoliseen tietoon (asiakastieto keskiössä) perustuva palaute-, kehittämis- ja omavalvontajärjestelmä.**

1 luku Yleiset säännökset (lakiehdotuksen 1–7 §:t)

1§ Lain tarkoitus ja soveltamisala.

Ehdotuksen mukaan lain tarkoituksena on edistää ja ylläpitää väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä varmistaa yhdenvertaiset, yhteen toimivat ja kustannusvaikuttavat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut.

- Yhdistys arvioi, että perusteluissa lain tarkoitus korostaa myös asiakkaiden yksilökohtaisiin tarpeisiin vastaamista selvästi ehdotettua säännösmuotoilua enemmän. Perusteluissa muun

muassa todetaan, että lain tarkoituksena olisi luoda edellytykset sille, että palvelurakenteessa otetaan huomioon palveluja tarvitsevien ihmisten tarpeet ja niissä tapahtuvat muutokset (s. 649). Tarkoituksena voitaisiin liittää sana ”tarpeenmukaiset”

- **Yhdistys arvioi myös, että tarkoitussäännös on erittäin vaikeaselkoinen 4 momentin lukuisten viittaussäännösten vuoksi.**

2 § Määritelmät

Ehdotuksessa *asiakkaalla* tarkoitettaisiin alueen asukkaita ja muita henkilöitä, joille alueen olisi lakiin perustuen järjestettävä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. Asiakkaan käsitteeseen sisältyisivät myös terveyspalveluja käyttävät potilaat. Asiakkaita voisivat olla myös muutamat muut erikseen mainitut ryhmät.

- Yhdistys huomauttaa, että ehdotuksessa ”asiakas”-käsitettä laajennetaan merkittävästi vakiintuneesta tulkinnasta, koska käsitteeseen sisältyisivät myös terveyspalveluita käyttävät potilaat.
- Yhdistys huomauttaa, että ”asiakas” -käsite on määritelty erikseen sosiaalihuollon lainsäädännössä. Sosiaalihuoltolain mukaan asiakkaalla tarkoitetaan *asiakkaalla* sosiaalihuoltoa hakevaa tai käyttävää taikka tahdostaan riippumatta sen kohteena olevaa henkilöä ja sosiaalihuollon asiakaslaissa *asiakkaalla* tarkoitetaan sosiaalihuoltoa hakevaa tai käyttävää henkilöä.
- **Yhdistys pitää puutteena, että selkeät ja ymmärrettävät erilliskäsitteet ”asiakas” ja ”potilas” korvataan yhteiskäsitteellä ilman perusteltuja syitä.**

3 § Suhde muuhun lainsäädäntöön.

Ehdotuksen mukaan sosiaali- ja terveydenhuoltoa järjestettäessä ja tuotettaessa olisi noudatettava lisäksi, mitä sosiaali- ja terveydenhuollon yleis- ja erityislainsäädännössä säädetään. Asiakkaan ja potilaan asemasta ja oikeuksista olisi voimassa lisäksi, mitä niistä muualla lainsäädännössä säädetään.

- Yhdistys arvioi, että ehdotuksessa on asianmukaisesti huomioitu se seikka, että sosiaalihuollon asiakaslakia sovelletaan sosiaalihuollon kaikkiin palveluihin ja asiakasryhmiin ja niin julkisiin kuin yksityisiin palveluihin.

4 § Palvelujen saatavuus ja saavutettavuus.

Ehdotuksen mukaan alueet veloitettaisiin suunnittelemaan ja toteuttamaan sosiaali- ja terveydenhuolto asiakkaiden tarpeen edellyttämällä tavalla. Tarpeen määrittely perustuisi ehdotuksen mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon erityislainsäädäntöön ja siinä säädettyihin periaatteisiin. Arvioinnissa olisi myös otettava huomioon eri väestö- ja asiakasryhmien yksittäisten henkilöiden objektiivinen palvelujen tarve.

- Yhdistys pitää valittua imperatiivia ”alueen on suunniteltava ja toteutettava sosiaali- ja terveydenhuolto” perusteltuna ja tarpeellisena.

Ehdotuksessa arvioidaan, että lähipalvelut ovat merkityksellisiä erityisesti paljon ja toistuvasti sekä pitkäaikaisesti palveluja tarvitseville asiakkaille, joiden on usein vaikea hakeutua etäällä oleviin palveluihin. Kaikkia palveluja ei ole ehdotuksen mukaan mahdollista eikä tarkoituksenmukaista hajauttaa ja järjestää lähipalveluina. Tällaisia ovat esimerkiksi harvoin tarvittavat palvelut, jotka edellyttävät erityisosaamista tai kalliita laitteita.

- **Yhdistys pitää erittäin oleellisena, että palveluita ei keskitetä tavoilla, jotka tosiasiallisesti voivat rajoittaa tai estää palveluiden saantia.** Yhdistys kannattaa perusteluissa esitettyä

näkemyistä, että lähellä tarjottavat palvelut voivat sisältää erityisosaamista, joka jalkautetaan, vaikka palveluntuottajan fyysinen toimipiste saattaa olla keskitetty.

- Esteettömyyden edistämismääräyksen näkyminen lakitekstissä on erittäin tärkeää.

5 § Palvelujen kieli.

Ehdotuksen perusteluissa avataan niitä tilanteita, joissa turvattaisiin asiakkaan ja potilaan osallistuminen tilanteissa, joissa asiakkaalla tai potilaalla ja henkilöstöllä ei ole yhteistä kieltä tai henkilö ei aisti- tai puhevamman tai muun syyn vuoksi voi tulla ymmärretyksi. Ehdotettu säännös vastaisi asiallisesti voimassa olevaa sosiaalihuollon asiakaslain 5 §:n 3 momenttia ja potilaslain 5 §:n 2 momenttia

- Yhdistys korostaa ehdotuksen perusteluiden tavoin, että **asiakkaan mahdollisuus ymmärtää ja tulla ymmärretyksi viime kädessä myös viranomaisen järjestämän ja kustantaman tulkkauksen avulla sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutilanteissa on osa palvelun laatua** ja keskeistä muiden oikeuksien toteutumisen kannalta.

7 § Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen hyvinvointialueen alueella.

Ehdotuksen mukaan alueella olisi edellytykset saada kattavaa tietoa alueellisista sosiaalisista ongelmista ja mahdollisuudet kehittää rakenteita ja toimenpiteitä sosiaalisten ongelmien korjaamiseksi ja ehkäisemiseksi sekä hyvinvointia tukevien ja edistävien olosuhteiden ylläpitämiseksi yhteistyössä kuntien kanssa. Hyvinvointialueen olisi valmisteltava valtuustolle valtuustokausittain alueellinen hyvinvointikertomus- ja suunnitelma yhteistyössä hyvinvointialueen alueen kuntien kanssa.

Sosiaalihuollon asiantuntemus tuotaisiin osaksi muuta suunnittelua, valmistelua ja päätöksentekoa sosiaalihuoltolain 7 §:ssä tarkoitetun rakenteellisen sosiaalityön avulla. Ehdotuksen mukaan rakenteellinen sosiaalityö saisi hyvinvointialueella paremmat edellytykset tuottaa asiakastyöhön perustuvaa tietoa asiakkaiden tarpeista ja liittää nämä tiedot osaksi laajempaa yhteiskunnallista tilannekuvaa ja vaikutustenarviointia.

- Yhdistyksen mielestä sosiaalihuollon asiantuntemusta pitäisi lain tasoisesti hyödyntää myös sosiaaliasiamiesten avulla. Perusteluissa muotoiluna voisi olla ”sosiaalihuollon **ja sosiaaliasiamiesten asiantuntemusta** hyödynnettäisiin muun muassa sosiaalihuoltolain 7 §:ssä tarkoitetun rakenteellisen sosiaalityön avulla.”
- Yhdistys korostaa, että **sosiaalisia ongelmia koskevan tiedon kerääminen edellyttää paitsi tiedonkeruurakennetta, myös tarkoituksenmukaisia indikaattoreita sosiaalihuoltoon.** Tarkoituksenmukaisten indikaattoreiden luominen ei voi olla hyvinvointialueiden tai niiden yksittäisten työtekijöiden vastuulla, vaan viime kädessä valtionhallinnon ja tilastoviranomaisten vastuulla.

2 luku Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäminen (lakiehdotuksen 8–11:t)

8 § Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämismääräykset

Ehdotuksen mukaan hyvinvointialueesta annetun lain 7 §:n 1 momentin mukaan alue vastaisi muun muassa asukkaan laissa säädettyjen oikeuksien toteutumisesta ja palvelukokonaisuuksien

yhteensovittamisesta sekä järjestettävien palvelujen ja muiden toimenpiteiden tarpeen, määrän ja laadun määrittelemisestä sekä viranomaiselle kuuluvan toimivallan käyttämisestä.

Ehdotuksen mukaan alueen järjestämisvastuun toteuttaminen ja julkisen vallan käyttöön liittyvien tehtävien organisoiminen asianmukaisesti edellyttää alueelta riittävää omaa palvelutuotantoa ja omaa henkilöstöä ja omaa osaamista tehtävistä suoriutumiseksi. Riittävän oman palvelutuotannon määrää ei ehdotuksen mukaan voida kategorisesti määritellä esim. prosenttiosuuksin, sillä siihen vaikuttavat kunkin hyvinvointialueen omat olosuhteet sekä perusteluissa esitettyjen seikkojen punninta. Turvatakseen järjestämisvastuunsa asianmukaisen toteuttamisen alue ei saisi antaa yksityisten palveluntuottajien tuotettavaksi esim. kokonaisia sosiaali- tai terveydenhuollon tehtäväaloja, kuten koko sosiaalihuoltoa.

- Yhdistys arvioi, että **alueen oman palvelutuotannon vähimmäisosuus pitäisi pystyä linjaamaan tai asettaa velvoite hajauttaa palveluhankinnat useammalle yksityiselle palveluntuottajalle keskittämisen sijaan.**

9 § Palveluiden kokoaminen suurempiin kokonaisuuksiin

Ehdotuksen mukaan osa myös sosiaalihuoltoon kuuluvista palveluista kootaan suurempiin kokonaisuuksiin yhden tai useamman hyvinvointialueen järjestettäväksi, jos se on välttämätöntä palvelujen saatavuuden, laadun tai asiakkaiden oikeuksien varmistamiseksi tehtävän vaativuuden, harvinaisuuden tai siitä aiheutuvien suurten kustannusten vuoksi. Sosiaalihuoltolain nojalla ei ole toistaiseksi annettu ns. keskittämisasiäksia. Valtakunnallisesti keskittävien sosiaalihuollon erityispalveluiden mahdollista tarvetta on ehdotuksen mukaan tarkoitus selvittää.

- Yhdistys pitää tärkeänä, että **sosiaalihuollon erityispalveluiden mahdollinen keskittämistarve arvioidaan erittäin huolellisesti** perustuslain säännökset huomioiden.
- Yhdistys arvioi, että sosiaalihuollon erityispalveluiden selvitystyö tulisi käynnistää mahdollisimman pian osana sosiaalihuollon eri tehtävien täsmentämistä julkisen vallan näkökulmasta.

10 §. Asiakkaiden palvelujen yhteensovittaminen

Ehdotuksen mukaan eri palveluntuottajat toimivat yhteistyössä ja sovittavat palvelut yhteen määriteltyjen periaatteiden mukaisesti. Erikseen todetaan, että palveluketjujen ja palvelukokonaisuuksien palveluja voivat tuottaa useat julkiset ja yksityiset palveluntuottajat sosiaali- ja terveydenhuollossa ja muilla toimialoilla.

- Yhdistys toteaa, että **mitä useampia palveluketjuja, palvelukokonaisuuksia ja niiden tuottajia, sitä vaativampaa niiden asiakaslähtöinen yhteensovittaminen alueella sekä kuntien, valtionhallinnon ja järjestöjen kanssa on.**
- Yhdistys arvioi, että ehdotuksen tavoite on oikeansuuntainen. Käytännön toteutuksen muodostuminen työlääksi sekä asiakkaan edun "hukkuminen" prosessiin ovat kuitenkin todellisia riskejä.
- Yhdistyksen käsitys on, että ehdotettu menettely vaatii hyvien ja yhteentoimivien tietojärjestelmien lisäksi so-te-palvelut tuntevan "prosessinomistajan" eli erittäin asiantuntevan omatyöntekijän. Yhdistys huomauttaa, että sosiaalihuoltolaissa säädetyn omatyöntekijän vastuut, toimivalta ja tehtävät eivät ole edes kunnissa kirkastuneet.

3 luku Palvelujen hankkiminen yksityiseltä palveluntuottajalta (lakiehdotuksen 12–20 §:t)

Hyvinvointialue voisi ehdotuksen mukaan päättää sen järjestämisvastuulle kuuluvien sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tuotantotavasta. Alue voisi tuottaa järjestämisvastuulleen kuuluvat 1) palvelut itse, 2) yhteistoiminnassa muiden hyvinvointialueiden kanssa tai 3) hankkia ne sopimukseen perustuen muulta palvelujen tuottajalta. Yksityisiltä palveluntuottajilta voitaisiin ehdotuksen mukaan hankkia kaikkia palveluja, joiden hankkimista ei ole erikseen laissa kielletty.

12 § Edellytykset palveluiden hankkimiselle yksityiseltä palveluntuottajalta

Ehdotuksen mukaan sääntely on pyritty toteuttamaan siten, että alueen hankkiessa yksityiseltä palveluntuottajalta esim. sosiaalipalveluja, on kaikkien yksityisen palveluntuottajan tuotettavaksi siirrettävien asiakkaalle annettavien palvelujen kohdalla täytyttävä julkisen hallintotehtävän siirtämiselle perustuslain 124 §:ssä asetut edellytykset. Ehdotuksen mukaan sosiaalihuollon yksittäisiä palveluita tai tehtäviä ei voida lainsäädännön keinoin tyhjentävästi eritellä sen suhteen, mikä olisi kulloinkin katsottava julkiseksi hallintotehtäväksi tai (merkittävän) julkisen vallan käytöksi.

Ehdotuksen perustelujen mukaan sosiaalihuollon palveluissa esimerkiksi palvelutarpeen arviointi, hallintopäätösten tekeminen sekä tahdosta riippumattomaan hoitoon ja huoltoon liittyvät (esim. kehitysvammalain) päätökset sekä virka-avun pyytäminen ja antaminen kuitenkin olisivat viranomaiselle kuuluvia tehtäviä niihin liittyvän julkisen vallan vuoksi. Lakiehdotuksen mukaan yksityisiltä palveluntuottajilta voitaisiin hankkia palveluita, jos ”palveluiden hankkiminen on tarpeen tehtävien tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi” ja ”ellei niiden hankintaa ole laissa erikseen kielletty”.

Ehdotuksen mukaan hyvinvointialue ei voisi missään olosuhteissa hankkia sosiaalihuollon tehtävistä sosiaalihuoltolain 15 §:ssä tarkoitettua sosiaalityötä tai 29 §:ssä tarkoitettua sosiaalipäivystystä. Ehdotuksen mukaan ne molemmat sisältävät merkittävää julkisen vallan käyttöä.

- Perusteluissa pyritään kuvaamaan käsitteiden ”julkinen hallintotehtävä”, ”julkinen valta” ja ”merkittävä julkinen valta” sisältöjä sosiaalihuollossa.
- Yhdistys arvioi, että **sosiaalihuollon osalta ehdotetusta laista ei riittävän selvästi ilmene palvelut ja tehtävät, joiden hankkiminen yksityisiltä palveluntuottajilta on erikseen kielletty**. Sosiaalihuollon osalta ”erikseen mainittuja yksityisiltä kiellettyjä tehtäviä” ovat vain sosiaalityön ja sosiaalipäivystyksen tehtävät.
- Monien muiden sosiaalihuollon tehtävien osalta lain muotoiluksi on ehdotuksen mukaan jäämässä ”yksityiseltä palveluntuottajaltapalveluja ei saa hankkia palveluita, joihin sisältyy julkisen vallan käyttöä, jollei lailla erikseen toisin säädetä”.
- Yhdistys toteaa, että julkisissa hallintotehtävissä toimii tällä hetkellä merkittävässä määrin työsuhteisia henkilöitä sen vuoksi, ettei kunnissa ole tunnistettu julkisiin hallintotehtäviin usein liittyviä julkisen vallan piirteitä riittävästi.
- Yhdistys arvioi, että **ehdotettu järjestämislain 12 § on vaikeaselkoinen ja liian tulkinnanvarainen**, koska se sisältää epä johdonmukaisesti sekä sosiaalihuoltoon että

terveydenhuoltoon liittyviä velvoitteita suhteessa julkisen vallan käyttöön. Toimintasektoreiden tehtävien ja toimenkuvien erot täytyy tunnustaa - integraatitavoitteilla ei voida ohittaa sosiaalihuollon ja terveydenhuollon perustavanlaatuisia eroja.

- Yhdistyksen mielestä on **välttämätöntä, että 12 § jaetaan kahdeksi eri säännökseksi, jossa sosiaalihuollon julkisen vallan tehtävät tulevat ehdotusta selvästi tarkemmin säänneltyä.** Toinen – huonompi vaihtoehto – on erotella eri momentteihin eri toimintasektoreita koskevat säännöstekstit.

Ehdotuksen perusteluiden mukaan viranomaisen tehtäväksi annettu **lakisääteinen neuvonta on luonteeltaan julkiseksi hallintotehtäväksi luettavaa tosiasiallista hallintotoimintaa.** Koska viranomaisten antama neuvonta ohjaa hallinnon asiakkaiden toimintaa ja asiakkaiden tulee voida luottaa neuvonnan paikkansapitävyyteen, neuvontaan voi sisältyä myös julkisen vallan käytön piirteitä. Näin on perusteluiden mukaan etenkin silloin, kun on kyse yksilön oikeudellista asemaa koskevaan päätöksentekoon liittyvästä neuvonnasta. Mitä konkreettisemmin neuvojen antaminen saattaa vaikuttaa yksilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin, sitä merkityksellisempänä julkisen vallan ulottuvuutta voidaan pitää.

Ehdotuksen mukaan alue ei saisi hankkia yksityiseltä palveluntuottajalta palveluja, joihin sisältyy sellaisia alueen järjestämisvastuun toteuttamiseen kuuluvia tehtäviä tai palveluja, joihin sisältyy julkisen vallan käyttöä. Ehdotuksen mukaan järjestämisvastuun toteuttamiseen kuuluvia tehtäviä ovat esim. palvelutuotannon valvontaan kuuluvat tehtävät. Lisäksi **erikseen todetaan, että esim. sosiaaliasiamiehen nimeäminen on hyvinvointialueelle viranomaisena kuuluva tehtävä.**

- Yhdistys huomauttaa, että sosiaalihuollon asiakaslaissa säädetyn sosiaaliasiamiehen nimeäminen on nykyisin kuntien vastuulla. Ehdotuksessa sosiaalihuollon asiakaslaissa säädetyn sosiaaliasiamiehen nimeäminen vaikuttaisi siirtyvän kunnilta hyvinvointialueille.
- **Yhdistys arvioi, että sosiaaliasiamiestoiminnan mainitseminen** em. perusteluiden yhteydessä on omiaan **tuottamaan tulkinnan, jonka mukaan sosiaaliasiamiestoiminta olisi yksi niistä tehtävistä, joissa käytetään julkista valtaa, jota ei voitaisi (ilman lain nimenomaista valtuutusta) antaa yksityisille toimijoille hoidettavaksi.**
- Mikäli ehdotuksen perusteluissa tarkoitetaan sosiaaliasiamiehen käyttävän julkista valtaa, asia tulee ehdottomasti kirjoittaa auki ja kuvata ne syyt, joiden vuoksi sosiaaliasiamiestoimintaa on voitu jo 20 vuotta (asiakaslain voimassaolon ajan) järjestää hankkimalla palvelua yksityisiltä palveluntuottajilta. Miksi siis aiemmin on arvioitu, että toimintaan ei sisälly julkisen vallan käyttöä ainakaan siinä määrin, ettei ulkoistaminen olisi ollut mahdollista?
- **Yhdistys haluaa korostaa jälleen, että sosiaaliasiamiestoiminta ei ole sosiaalihuoltolain tarkoittama sosiaalipalvelu,** minkä vuoksi on myös edelleen epäselvää, siirtyvätkö nykyisin toimivat, vajaa 50 mannersuomalaista sosiaaliasiamiestä liikkeenluovutuksella hyvinvointialueille.
- Yhdistys toteaa lisäksi, että hyvinvointialueen kuntien on oltava kiinnostuneita siitä, että kunnan asukkaat saavat heille kuuluvat alueen järjestämisvastuulla olevat sote-palvelut. Sosiaaliasiamiesten nimeämisvastuun siirtäminen hyvinvointialueelle ei ratkaise muun muassa sosiaaliasiamiehen lakisääteisen selvityksen antamistahoa (nykyisin kunnanhallitus) ellei sosiaalihuollon asiakaslakia tältä osin muuteta.

- Yhdistys korostaa, että **sosiaaliasiamiesten antama sosiaalihuollon asiakaslakiin perustuva ohjaus ja neuvonta on ehdotuksen perusteluiden näkökulmasta julkinen hallintotehtävä sen vuoksi, että neuvonta vaikuttaa suoraan sosiaalihuollon asiakkaiden oikeudelliseen asemaan.** Tätä taustaa vasten on erittäin ongelmallista, ettei sosiaaliasiamiesten asemaa ole asianmukaisesti lainsäädännössä määritelty.

Ehdotuksen mukaan hankkiessaan palveluja yksityiseltä palveluntuottajalta hyvinvointialueen olisi vastattava sosiaalihuollon osalta palvelutarpeen arvioinnista siten kuin siitä erikseen säädetään sosiaalihuoltolaissa. Tekemänsä yksilöllisen palvelutarpeen arvioinnin perusteella alue voisi hankkia asiakkaalle tarpeenmukaiseksi arvioidun palvelun yksityiseltä palveluntuottajalta ostopalveluna, jos pykälässä säädetty edellytykset täyttyisivät.

- **Yhdistys pitää myös ehdotetun 12.3 §:n ensimmäistä virkettä puutteellisena.** Säännöksen mukaan ”hyvinvointialueen on vastattava palvelutarpeen arvioinnista hankkiessaan palveluja yksityiseltä palveluntuottajalta”. Lause olisi selvästi informatiivisempi muodossa: ”hyvinvointialueen on vastattava sosiaalihuoltolaissa säädetystä palvelutarpeen arvioinnista ja terveydenhuoltolaissa säädetystä hoidon tarpeesta”. Ehdotettu jatkoteksti ”edellä säädetyn estämättä alue voi hankkiessaan perusterveydenhuollon...” istuisi ensimmäiseen virkkeeseen paremmin.
- Yhdistys arvioi, että sosiaalihuoltolaissa säädettyä palvelutarpeen arviointia täytyy tehdä joissakin tapauksessa tiheästikin. Mahdolliset uudelleenarvioinnit voivat tuottaa asiakkaan näkökulmasta katkoksia palveluketjuun ja palvelukokonaisuuteen. Tarkoittamattomat seuraukset voivatkin lisätä mm. valvontatarvetta.

Ehdotuksen mukaan alueen olisi valvottava järjestämisvastuunsa puitteissa yksityisen palveluntuottajan antamaa palvelua siten, että alue voi varmistua, että palvelut vastaavat sisällöltään, laadultaan ja määrältään sitä, mitä alue on ostopalvelusopimuksessa edellyttänyt. Alueen olisi valvottava ja ohjattava yksityisen palvelujen tuottajan toimintaa sekä väestötasolla että yksilötasolla, minkä vuoksi alueella olisi oltava mahdollisuudet tosiasiaa puuttua myös yksittäisiin palvelujen antamista koskeviin ratkaisuihin.

- Yhdistys arvioi, että ehdotuksen velvoite **edellyttää valvontaan ja ohjaamiseen huomattavia resursseja**, jotta valvonta ulottuisi riittävästi myös yksilötasolle ja mahdollistaisi tarvittaessa puuttumisen.

14 § Yksityistä palveluntuottajaa koskevat vaatimukset

Ehdotuksen mukaan alueen olisi varmistettava, ettei yksityisen palveluntuottajan aikaisemmassa toiminnassa ole todettu vakavia tai toistuvia puutteita asiakas- ja potilasturvallisuudessa. Ehdotuksen mukaan, vaikka yksityisen palveluntuottajan aiemmassa, *kauan aikaa sitten* tapahtuneessa toiminnassa olisi ollut vakavia tai toistuvia puutteita, mutta ei enää, voitaisiin arvioida, ettei yksityinen palveluntuottaja enää olisi ilmeisen sopimaton tuottamaan palveluja.

- Yhdistys pitää tärkeänä, ettei ehdotuksen perusteluissakaan käytetä epätarkkoja määräaika (*”kauan aikaa sitten”*) koskevia ilmaisuja, jotka jättävät kohtuuttomasti tulkinnanvaraa.

Ehdotuksen mukaan alueen olisi selvitettävä kaikkien sosiaalihuollon tai terveydenhuollon yksityisten palveluntuottajien taloudelliset toimintaedellytykset hankinnoissaan. Yrityksiltä voitaisiin edellyttää pitkäjänteistä ja asianmukaista velvoitteiden hoitamista, minkä vuoksi arvioinnissa otettaisiin huomioon kaikki esim. ulosottorekisteristä ilmenevät velat riippumatta siitä, koskeeko esim. vireillä olevaa ulosottoasiaa muutoksenhaku tai täytäntöönpanon keskeytys. Tarkoitus on estää, että muutoksenhakuoikeutta käytettäisiin tarkoituksena kiertää ehdotettavan sääntelyn tarkoitus.

- Yhdistys pitää erittäin tärkeänä, ettei muutoksenhaun vireilläolo mahdollista säännöksen kiertämismahdollisuutta.

19 §. Hallinnon yleislakien soveltaminen yksityisen palveluntuottajan toimintaan

Ehdotuksessa edellytettäisiin, että yksityinen palveluntuottaja noudattaa hallinnon yleislakeja tuottaessaan alueelle sosiaali- ja terveyspalveluja. Julkisen hallintotehtävän antaminen muulle kuin viranomaiselle ei perustuslain 124 §:n mukaan saa vaarantaa perusoikeuksia, oikeusturvaa eikä muita hyvän hallinnon vaatimuksia.

- Yhdistys pitää ehdotettua säännöstä välttämättömänä.

4 luku Ohjaus, suunnittelu ja kehittäminen (21–33 §:t)

21 § Yleinen ohjaus, suunnittelu ja kehittäminen

Ehdotuksen mukaan STM vastaisi strategisesta suunnittelusta ja siihen liittyvästä muusta suunnittelusta. Tähän kuuluisi muun muassa 22 §:n mukaisten sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisten tavoitteiden valmistelu. Etenkin sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettavan lain toimeenpanovaiheessa, uudenlaista järjestämisrakennetta luotaessa, valtakunnallisen ohjauksen merkitys olisi olennainen.

- Yhdistys arvioi, että **valtakunnallinen ohjaus tulisi olla merkittävässä ja myös ainakin osittain sitovassa roolissa** alueiden painopisteiden määrittelyssä, jotta yhdenvertaisuuden ja kustannusvaikuttavuuden tavoitteisiin voitaisiin päästä.

27 § Sosiaali- ja terveysministeriön aloite hyvinvointialueen arviointimenettelyn käynnistämisestä

Ehdotuksen mukaan hyvinvointialueen arviointimenettelyllä tarkoitetaan menettelyä, jossa valtio ja alue yhdessä arvioivat alueen taloudellisia sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen ja pelastustoimen palvelujen järjestämiseen liittyviä edellytyksiä selvittää tehtävistään. Arvioinnissa otettaisiin huomioon tarkasteltavien asioiden pidemmän aikavälin kehitys alueella.

Palveluiden **laatua ja vaikuttavuutta voitaisiin** ehdotuksen mukaan **tarkastella** sosiaalihuollossa ainakin asiakasturvallisuuden näkökulmasta, suosituksiin tai tieteelliseen näyttöön perustuvien sosiaalihuollon menetelmien tai käytäntöjen asianmukaisen käytön näkökulmasta sekä **asiakkaiden kokeman laadun** ja asiakkaiden yhdenvertaisuuden toteutumisen **näkökulmasta**.

Ehdotetun 27.2 §:n mukaan arvioitaessa sitä, onko alueen kyky järjestää sosiaali- ja terveydenhuolto ilmeisesti vaarantunut, otettaisiin huomioon muun ohella se, turvaako alueen sosiaali- ja terveydenhuollon laatu asiakas- tai potilasturvallisuutta säännösten mukaisesti. Laadun

huonontumisesta voisi kertoa sellainen asiakasturvallisuuden merkittävä vaarantuminen, joka olisi valvontaviranomaisten toimenpiteisiin. Laatu voisi ehdotuksen mukaan olla huonontunut, kun asiakkaiden kokema laatu ja asiakaskeskeisyyden periaatteen noudattaminen olisivat heikentyneet merkittävästi. Myös alueen asukkaiden yhdenvertaisuuden puute voisi olla osoitus huonosta laadusta, esimerkiksi silloin, kun alueen eri osissa tai eri asiakasryhmille annettuiden palveluiden laadussa olisi huomattavia eroja.

Alueen olisi laadittava vuosittain selvitys hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon ja alueen talouden tilasta. Selvityksen laatimisessa alue käyttäisi kokoamaansa seurantatietoa ja hyödyntäisi ehdotettavan lain 7 §:ssä tarkoitettua alueellista hyvinvointikertomusta ja –suunnitelmaa. Selvitys olisi julkaistava julkisessa tietoverkossa. Alueen seurantatiedon tulisi olla yhdenmukaista Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen määrittelemien tietosisältöjen ja –rakenteiden kanssa.

- Yhdistys haluaa korostaa, että sosiaalihuollon asiakaslaki sovelletaan sekä viranomaisen että yksityisen järjestämään sosiaalihuoltoon, jollei toisin säädetä. **Asiakslaki onkin sosiaalihuollon asiakkaiden sosiaalipalveluja koskevien laatuvaatimusten kannalta yhtä tärkeä laki kuin sosiaalihuoltolaki.**

29 §. Hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon seuranta ja arviointivelvollisuus.

Ehdotuksen mukaan alueen olisi seurattava alueensa väestön hyvinvointia ja terveyttä, järjestämänsä sosiaali- ja terveydenhuollon tarvetta, saatavuutta, laatua ja vaikuttavuutta, kustannuksia ja tuottavuutta sekä sitä, miten asiakkaiden palvelujen yhteensovittaminen on toteutunut sekä verrattava näitä vastaavaan tietoon muilta alueilta. Tietoa olisi tarkoitus hyödyntää alueen sosiaali- ja terveydenhuollon ohjauksessa, johtamisessa ja päätöksenteossa sekä alueen raportoinnissa. Lähtökohtana olisi luotettava, tehokas ja ajantasainen tietotuotanto.

Ehdotuksen mukaan seurannassa alue hyödyntäisi alueellista tietoa, kuten ”alueellista hyvinvointikertomusta ja –suunnitelmaa sekä kansallista tietoa, kuten kustannus- ja vaikuttavuusmittareita (KUVA)”.

- **Yhdistys ehdottaa, että perusteluihin lisätään** muotoilu: ...alueellista hyvinvointikertomusta ja -suunnitelmaa, **lakisääteistä sosiaaliasiamiehen vuosittaista selvitystä** (sosiaalihuollon asiakslaki 24 §; (joka toisinaan nykyään sisältää myös potilasasiamiehen selvityksen) sekä kansallista tietoa, kuten kustannus- ja vaikuttavuusmittareita (KUVA))”.

6 luku Omavalvonta ja viranomaisvalvonta (lakiehdotus 40–49: §:t)

Sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnassa suunnattaisiin painopistettä ehdotuksen mukaan järjestämisen sekä siihen kuuluvan omavalvonnan valvontaan. Valvontaviranomaisella täytyy olla kyky tarvittaessa voimakkainkein keinoin oikea-aikaisesti puuttua asiakas- ja potilasturvallisuutta vaarantavaan toimintaan. Uudistus edellyttäisi valvontaviranomaiselta myös uusien toimintakäytäntöjen kehittämistä ja sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnassa syntyvän valvontatiedon raportointikyvyn parantamista. Valvontaan sisältyisi myös palveluntuottajien ohjaus ja siihen liittyvät arviointikäynnit. Valviralle ja aluehallintovirastolle ehdotetut tehtävien muutokset edellyttäisivät lisäresursointia

Ehdotuksessa tunnistetaan, että omavalvonta ei voi kokonaan korvata viranomaisten vastuulla olevaa valvontaa. Omavalvonta tai muu ennakollinen valvonta ei siten pysty parhaimmillaankaan

täyttämään kaikkia niitä tehtäviä, joita toteuttaa riippumaton valvontaelin, jonka toiminnan painopisteenä on yksilön lakisääteisten oikeuksien valvonta.

40 § Hyvinvointialueen ja yksityisen palveluntuottajan omavalvonta

- Yhdistys pitää myönteisenä, että ehdotetun 40.3 §:n mukaan omavalvontaohjelma ja sen toteutumisen seurantaan perustuvat havainnot ja niiden perusteella tehtävät toimenpiteet olisi julkaistava julkisessa tietoverkossa ja muilla niiden julkisuutta edistävillä tavoilla.
- Yhdistys arvioi, että julkisessa tietoverkossa julkaiseminen on perusteltua. Ilmoitustaulu ainoana paikkana ei ole nykypäivää. Yhdistyksen mukaan **oleellisinta on, että tieto on hyvin löydettävissä myös niille, jotka vasta etsivät tietoa kyseisen palveluntuottajan toiminnasta.**

41 § Hyvinvointialueen ohjaus- ja valvontavelvollisuus

Ehdotetussa säännöksessä viitattaisiin hyvinvointialuelaki 10 §:ään, jossa säädettäisiin alueen velvollisuudesta ohjata ja valvoa sen järjestämisvastuulle kuuluvaa palvelutuotantoa. Ehdotuksen mukaan alue voisi määritellä tarvittaessa esimerkiksi palvelujen tuottamista koskevia ohjeita. Alueen olisi valvottava jatkuvasti yksityistä palveluntuottajaa ja tämän alihankkijaa koskevien ohjeiden ja velvoitteiden noudattamista esimerkiksi tietopyyntöjen, selvitysten, asiakaspalautteiden, tarkastusten tai muiden soveltuvien keinojen avulla

- Yhdistys arvioi, että alueen oikeus saada yksityiseltä palveluntuottajalta mm. valvonnan toteuttamista varten välttämättömiä tietoja, oikeus tilojen tarkastamiseen ja ohjauskäynteihin varmistaa osaltaan palveluita käyttävien asiakkaiden oikeusturvaa.
- Yhdistys huomauttaa, että **asiakaspalautteita tulee merkittävässä määrin sosiaaliasiamiehille. Ehdotuksen perusteluissa sosiaaliasiamiehiä ei kuitenkaan mainita tässä roolissa.**
- Yhdistys pitää selvänä sitä, että valvonnan toteuttaminen on alueille suuri resurssikysymys.

42 § Viranomaisvalvonta ja siihen liittyvä ohjaus

- Yhdistys arvioi, että aluehallintovirastoille annettava mahdollisuus valvoa palvelurakenteen lainmukaisuutta on erittäin kannatettava. Yhdistyksen havaintojen perusteella palvelurakenteessa tällä hetkellä olevat puutteet saattavat jäädä huomiotta, jos valvonnassa keskitytään liiaksi yksittäisiin puutteisiin.

43 § Valvonta-asian käsittely

Ehdotuksen mukaan Valvira ja aluehallintovirastot ryhtyisivät tietoonsa tulleen valvonta-asian perusteella niihin toimenpiteisiin, joihin katsotaan olevan aihetta. Huomiota olisi kiinnitettävä erityisesti potilas- ja asiakasturvallisuuteen ja lain noudattamiseen.

Ehdotuksen mukaan aluehallintovirastoilla ja Valviralla olisi oikeus asettaa valvontaan liittyvät toimenpiteet, samoin kuin kanteluasioiden käsittelyn, kiireys- ja tärkeysjärjestykseen asiakas ja potilasturvallisuuden tai muiden seikkojen sitä edellyttäessä. Ehdotuksen perustelujen mukaan tarkoituksena on varmistaa, että valvontaviranomaiset voivat tarvittaessa suunnata toimenpiteitään ja resurssejaan erityisesti sellaisiin valvonnassa esille tuleviin tapauksiin, joissa riski

asiakas- tai potilasturvallisuudelle on suurin ja joissa voi ilmetä tarve nopealle valvontaviranomaisen väliintulolle.

- Yhdistys pitää ehdotettua säännöstä kannatettavana.

Ehdotuksen mukaan Valvira ja aluehallintovirasto eivät tutkisi kahta vuotta vanhempaan tapahtumaan perustuvaa valvonta-asiaa, ellei siihen olisi erityistä syytä.

- Yhdistys arvioi, että ehdotus on kannatettava resurssien tarkoituksenmukaisen suuntaamisen näkökulmasta.
- Yhdistys toivoo huomioitavan, että 2 vuotta on lyhyt aika. **Aikaraja ei siten saa muodostua sillä tavoin ehdottomaksi, ettei tilaa yksittäistapaukselliselle harkinnalle jätetä.**

44 §. Viranomaisten välinen yhteistyö

Ehdotuksen mukaan alueen olisi ilmoitettava yksityisen palveluntuottajan tai tämän alihankkijan toiminnassa ilmenneistä epäkohdista ja puutteista välittömästi palveluja valvovalle valvontaviranomaiselle. Jos valvontaviranomainen saisi valvontatoiminnassaan tiedon epäkohdista tai puutteista yksityisen palveluntuottajan toiminnassa, valvontaviranomaisen olisi vastaavasti ilmoitettava asiasta välittömästi hyvinvointialueille, joille yksityinen palveluntuottaja tuottaa palveluja. Myös esim. aluehallintovirastojen ja Valviran välisen toimivan yhteistyön perusedellytys ehdotuksen mukaan on, että tarvittavat tiedot liikkuvat sujuvasti viranomaiselta toiselle.

- Yhdistys arvioi, että tiedonvaihtovelvoite on erittäin perusteltu.

45 §. Ohjaus- ja arviointikäynnit

Ehdotuksen mukaan valvontaviranomainen voisi tehdä alueille ohjaus- ja arviointikäyntejä. Näihin ohjauskäynteihin ei liity sellaista jälkivalvonnallista elementtiä kuin valvontatarkoituksessa tehtyihin tarkastuksiin ja vastaaviin käynteihin. Säännöstä sovellettaisiin myös kuntiin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen osalta ja käyntien tarkoituksena olisi mm. perehdyttää alueiden luottamushenkilöitä, johtoa ja henkilöstöä valvontaohjelmiin, lainsäädäntöön sekä muihin sosiaali- ja terveydenhuollon toteuttamisen kannalta ajankohtaisiin asioihin.

- Yhdistys arvioi, että varsinkin luottamushenkilöille suuntautuvat ohjauskäynnit selventävät luottamushenkilöille heidän vastuitaan palveluiden laadun turvaamisesta ja edistävät sen hahmottamista, ettei vastuu ole vain esim. viranhaltijoilla.

46 § Tarkastusoikeus.

Ehdotuksen mukaan pykälää sovellettaisiin myös kuntiin 6 §:n mukaisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen osalta. Säännökset vastaisivat asiasisällöltään pääosin nykyisin muun muassa kansanterveyslaissa, erikoissairaanhoidolaissa ja sosiaalihuoltolaissa olevia säännöksiä. Tarkastuksen tekemiselle ei kuitenkaan edellytettäisi nykyisen lainsäädännön tapaan nimenomaista perusteltua syytä. Perusteena epäilylle voi olla esimerkiksi kantelukirjoitus tai tiedotusvälineissä esillä olleet väitteet tai epäilyt mahdollisista epäkohdista. Pykälään ehdotetaan siksi otettavaksi selventävä säännös asiantuntijoiden käyttömahdollisuudesta.

- Yhdistys pitää ehdotettuja täsmennyksiä erittäin tärkeitä.

47 § Hallinnollinen ohjaus

Ehdotuksen mukaan uutena hallinnollisen ohjauksen keinona voitaisiin myös kehottaa valvottavaa korjaamaan todettu puute tai muu epäkohta.

- Yhdistys pitää tätä kannatettavana.

49 § Valvontaviranomaisen tiedonsaantioikeus

Ehdotuksen mukaan valvontaviranomaisen tiedonsaantioikeutta laajennettaisiin. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, että 1 momentissa tarkoitetuilla tahoilla olisi oikeus ilman valvontaviranomaisen pyyntöäkin ilmoittaa sille seikasta, joka voi vaarantaa asiakas- tai potilasturvallisuutta. Valvontaviranomaisten toiminnan kannalta on olennaista, että ne saavat mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tiedon sellaisesta seikasta, joka voi vaarantaa asiakas- ja potilasturvallisuutta.

- Yhdistys arvioi, että **tiedonsaantioikeuden laajennus on erityisen merkittävä** asia silloin, kun omavalvonnan toimet eivät ole riittäviä ja valvontaviranomainen alkaa selvittää asioita.

7 luku Valmius ja varautuminen

50 §. Varautuminen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin.

- Yhdistys muistuttaa, että korona -pandemia on osoittanut, että kaikenlainen ennakolta varautuminen sekä normaali- että poikkeusolojen häiriötilanteisiin ja mahdollisiin uhkakuviin, on olennaista lakisääteisten palvelujen katkeamattomalle jatkumiselle em. tilanteiden ollessa päällä yhdellä tai useammalla alueella.
- Yhdistys pitää tärkeänä, että yksityisiltä palveluntuottajilta tai palvelusetelillä ostetut palvelut mukaan luetaan näihin ennakolta varautumisen tilanteisiin missä alueen tulee varmistua em. tuottajien riittävästä kapasiteetista palvelujen tuottamiseen häiriötilanteissa.

52 § Valtion korvaukset valmiuden ylläpitämiseen ja häiriötilanteiden hoitamiseen

Ehdotuksen mukaan Sosiaali- ja terveysministeriössä valmisteilla olevassa hallituksen esityksessä (STM048:00/2020) ehdotetaan, että terveydenhuoltolain 38 §:ää vastaava säännös lisättäisiin myös sosiaalihuoltolakiin ja näin mahdollistettaisiin erillistehtävien antaminen ja valtion korvausten maksaminen myös sosiaalihuollon osalta.

- Yhdistys korostaa, että mikäli perusteluissa mainittuja poikkeuksellisia tilanteita syntyisi, joissa erillistehtäviä annetaan, on tärkeää, että sosiaalihuollolla on terveydenhuollon kanssa yhtäläinen mahdollisuus vastaanottaa em. tehtäviä ja saada niistä myös korvaus.

Luku 8 Erinäiset säännökset

54 §. Järjestämisvastuun siirtyminen eräissä tapauksissa.

Ehdotuksen perusteella kotikunnan muuttuessa myös kustannusvastuu siirtyisi uuden kotikunnan mukaiselle alueelle.

- Yhdistys arvioi, että ehdotettu muutos on asiakkaiden sekä hallinnon kannalta selkeämpää.

55 §. Palvelujen järjestäminen hyvinvointialueen muuttuessa.

Ehdotuksen mukaan mahdollisuudella hakea myös muita sosiaalipalveluja (perhehoidon, laitospalveluiden tai asumispalveluiden lisäksi) varmistettaisiin se, että henkilö voisi jo toiselle alueelle muuttoa suunnitellessaan varmistua myös oikeudestaan saada muita hänelle välttämättömiä palveluita välittömästi toiselle alueelle muutettuaan.

- **Yhdistys pitää ehdotusta erittäin myönteisenä.** Nykyisin tilanne on ollut muuttajan kannalta lähes mahdoton, kun mahdollisen uuden kunnan palvelukokonaisuus ei ole ollut tiedossa. Asiakas ei siten ole voinut tosiasiallisesti käyttää itsemääräämisoikeuttaan ja valinnanvapauttaan.

60 § Muutoksenhaku

Pykälän 1 momentin mukaan hyvinvointialueen viranomaisen päätökseen tyytymätön voisi hakea siihen oikaisua hyvinvointialueesta annetun lain 16 luvussa säädetyn mukaisesti. Oikaisuvaatimuksen johdosta annetusta päätöksestä voisi valittaa hyvinvointialueesta annetun lain 16 luvussa säädetyn mukaisesti aluevalituksella hallinto-oikeuteen. **Muutoksenhakusäännös ei koskisi sosiaali- ja terveydenhuollon substanssilaeissa säädettyjä asiakasta koskevia yksilöpäätöksiä**, vaan näiden osalta muutoksenhakua koskevat säännökset olisivat edelleen kyseisissä substanssilaeissa.

- Yhdistys korostaa, että sosiaalihuollon yksilöpäätöksissä oikaisuvaatimuksesta säädetään hallintolain 7 luvussa. Sosiaalihuollon erityislakien mukaisessa oikaisuvaatimusmenettelyssä tulee ehdottomasti jatkossakin noudattaa hallintolakia. Oikaisuvaatimusaika on 30 vrk.
- Sosiaalihuollon erityislakien mukaisessa hallintovalitusmenettelyssä puolestaan tulevat sovellettavaksi ao. erityislakien säännösten lisäksi ns. hallintoprosessilaki, jossa mm. hallintovalitusaika on 30 vrk.
- **Yhdistys korostaa, että jo pykälästä on käytävä yksiselitteisesti ilmi, ettei sitä sovelleta sosiaalihuollon yksilöasioihin.**

Sosiaaliasiamiehet ry:n puolesta

Puheenjohtaja, sosiaaliasiamies Jari Mäkinen

Varapuheenjohtaja, sosiaaliasiamies Satu Loippo

Satakunnan sairaanhoitopiiri

Sosiaalialan osaamiskeskus Pikassos

p. 044 707 9132

p.050 599 6413